

EN GOD KIRURG KRÆVER MENNESKEKØD AT SKÆRE I

Kan pædagogikken indløse videnssamfundets drøm om den modstandsløse transfer af viden? Professor Klaus Nielsen fra Psykologisk Institut, Aarhus Universitet, og professor Jens Rasmussen fra Center for Grundskoleforskning, DPU, Aarhus Universitet, er fælles om at aflive den drøm – men de gør det af forskellige årsager.

* Hjørnestenen i pædagogikken er, at der kan overføres viden og færdigheder fra situation til situation, fra indlæringen til anvendelsen af det lærte. Og drømmen er, at denne overførelse kan ske så modstandslost og flydende som muligt. Særligt i et moderne videnssamfund, hvor viden gerne skulle flyde om ikke som mælk og honning i gaderne, så dog fra lærer til elev, fra skole til arbejdsliv, fra teori til praksis. Evnen til at overføre viden synes ligefrem at være udset til at forløse visionen om det danske samfund som et førende videns- og velfærdssamfund. Sagt på anden vis, så knytter samfundet sit håb til, at pædagogikken kan skaffe os den modstandslose transfer, hvor viden og læring i en lind strøm forplanter sig ud i alle afkroge af vores samfund. Men måske er det naivt at tro, at disse transferdrømme kan indløses?

I hvert fald gør de to forskere fra Aarhus Universitet Klaus Nielsen og Jens Rasmussen på hver deres måde hurtigt og konsekvent op med en forsimplet forestilling om transfer – hvor transfer handler om at stoppe noget viden ind i hovederne på folk, som de så efterfølgende helt af sig selv bruger i mange andre sammenhænge.

”Sådan foregår det jo langt fra i virkeligheden,” begynder Klaus Nielsen med at slå fast. ”Vi må se på læring og transfer på en helt anden måde, hvis vi vil forstå, hvad der reelt sker. Transferbegrebet knytter sig tæt til en kognitiv forståelse af læring, og er på mange måder forældet. Jeg foretrækker at erstatte begrebet med transformation. Det kaster i højere grad lys over de dynamiske forandringer af individerne og konteksterne, der sker, når individer bevæger sig på tværs af forskellige kontekster.”

Jens Rasmussen er lige så afvisende: ”Det er ikke sådan, at der er et stykke viden, der først er et sted – eksempelvis inde i hovedet på underviseren – og dernæst overføres, så det samme stykke viden derefter er inde i hovedet på eleven. Det en elev får ind i hovedet i en undervisningssituation, er jo langt fra det samme, som det underviseren siger. Det tror jeg, de fleste undervisere kan nikke genkendende til.”

Det skyldes ifølge Jens Rasmussen ikke bare, at eleverne ikke hører ordentligt efter, men det helt grundlæggende forhold, at den enkelte elev altid forstår det sagte ud fra sine egne forudsætninger, det vil sige ud fra den viden, han allerede besidder, og de muligheder, som det giver for at koble det nye til noget allerede kendt.

”Og sådan vil det altid være, når vi overfører viden fra én kontekst til en anden,” fortsætter Jens Rasmussen.

”Viden vil altid blive til noget andet alt efter, hvilke forudsætninger der er til stede i de nye kontekster. Transfer skal derfor snarere forstås som en proces, hvor den viden, der overføres, støder på det system af viden, der er i forvejen. Sammenstødet, der er som en slags ’forstyrrelse’, sætter forandringer og udviklinger i gang i den eksisterende viden. Den pædagogiske opgave er med andre ord at ’forstyrre’ på den mest givtige måde, dvs. tilrettelægge undervisningen, så chancerne for at opnå den ønskede transfer-effekt er de største.”

”Det en elev får ind i hovedet i en undervisningssituation, er jo langt fra det samme, som det underviseren siger. Det tror jeg, de fleste undervisere kan nikke genkendende til.”

Jens Rasmussen

Fra læring til liv

Transfer-problematikken er en adskillelsesproblematik. Den melder sig, idet der sker en adskillelse mellem indlæringen og anvendelsen af det indlærte. Når man i stedet for learning by doing henlægger læringen til en anden sammenhæng end der, hvor det tillærte skal bruges.

Med indførelsen af den almene skole i starten af industrialiseringen institutionaliseres en sådan adskillelse. Børnene bliver hevet hjem fra markerne, ud af staldene og ind i klasselokalerne for at blive undervist. Vel at mærke for at opnå viden og færdigheder, som de senere kan bruge i den daglige kontekst, de blev hevet ud af. Skolen skal jo som bekendt lære for livet og ikke for skolen. Men hvorfor denne adskillelse? Hvorfor ikke lære det, man skal lære, derude i livet, i samfundet, hvor man skal bruge det?

For Jens Rasmussen er adskillelsen mellem skolen og samfundet vigtig: ”Skolen skal gøre nogle ting og løfte nogle opgaver, som samfundet ikke kan klare. Derfor må skolen være noget andet end resten af samfundet. At bringe skolen ud i og gøre den lig virkeligheden vil være det samme som at skabe en ikke-skole. Det vil bringe os tilbage til før industrisamfundet.”

Med sit udgangspunkt i situeret læring ser Klaus Nielsen store gevinster ved, at undervisning og læring i højere grad foregår i den konkrete praksis, hvor det lærte skal bruges.

”Den herskende uddannelsesstænkning forudsætter, at det er muligt at lære en række halvteoretiske og almene principper, som det efterfølgende skulle være relativt simpelt at omsætte i løsningen af en lang række konkrete praksisproblemer. Men viden og læring er kontekstbundet. Det viser sig da også, at det i realiteten er meget vanskeligt for eleverne at overføre det, de har lært, til de konkrete problemer. Vi har brug for en langt mere erfaringsbaseret læring. En læring, der tager udgangspunkt i fagenes konkrete erfaringer, hvor man lærer ved at deltage i den konkrete praksis og efterligne og lære af dem, der mestrer det pågældende fag. Det er ganske enkelt svært at blive kirurg uden at have noget menneskekød at skære i, ligesom man ikke kan blive tømrer på skolebænken – med mindre man selv har bygget den.”

Det sidste – at det er nødvendigt for kirurgen og tømreren at arbejde med deres fag i praksis – er Jens Rasmussen enig i. Men han understreger, at man i sådanne eksempler taler om øvelse og ikke om læring.

”Øvelse gør rigtigt nok mester. Og det er jeg helt enig i. Men før man kan gå i gang med at øve sig, skal man have tilegnet sig noget viden om det, man skal øve sig i. Tømreren skal have lært noget om at bygge en skolebænk – værktøj, træ, mål og vinkler og den slags – før han kan øve sig på det. På samme måde skal kirurgen have tilegnet sig en masse viden om menneskekroppen, før han kan øve sig på at skære i den. Uden en omfattende viden ville den kommende kirurg slet ikke vide, hvad der skal kigges efter og holdes øje med.”

Kan vi klare os uden transfer?

I en diskussion og en undersøgelse af, hvordan man bedst muligt overfører viden og gør brug af det, man har lært, synes den rene praksislæring umiddelbart at være transfer-problemets columbusæg. Hvis man lærer i praksis, er der ikke noget, der skal overføres.

Det er dog ifølge Jens Rasmussen langt fra løsningen i et moderne videnssamfund. ”Løsningen på transferudfordringen er ikke at annullere problemstillingen, ved at man igen lader indlæringen og anvendelsen af det lærte falde sammen i den rene praksislære. Vi må omvendt forsøge at øge transfermulighederne. Det er udfordringen. Særligt i en tid, hvor samfundet og de krav, det stiller til os, ændrer sig med så stor hast, at det er helt nødvendigt, at vi kan bruge vores viden og færdigheder i mange forskellige sammenhænge – og ikke bare i den ene, hvor vi har tilegnet os dem. Transfer er helt nødvendig i et moderne samfund.”

Klaus Nielsen betragter ikke situeret læring som en annullering af muligheden for transfer. Det forholder sig faktisk omvendt: ”Der er ikke nogen modsætning mellem praksis og transfer. Faktisk er det en forudsætning for overhovedet at opnå transfer, at undervisningen tager udgangspunkt i praksis. Det vil sige gøre det klart, hvad det lærte skal bruges til, og hvordan det bliver omsat i virkeligheden. Hvis elever på erhvervsskolerne for eksempel skal lære engelsk, så synes de som oftest, at den traditionelle engelskundervisning er kedelig. De kan ikke se, hvad det skal bruges til. Men i det øjeblik man for eksempel tager udgangspunkt i en manual til et køleskab, der skal repareres, så er de på. Så giver undervisningen mening, og det er klart for eleverne, hvordan de kan overføre det lærte til praksis.”

”Det er jeg sådan set helt enig i,” siger Jens Rasmussen, ”men det må ikke oversættes til, at undervisningen skal gå op i og blive til ren praksis. Problemet med at lære i praksis og kun i praksis er, at man bliver for specialiseret. Man lærer ikke som i skolen de generelle og almene principper, der gælder for de enkelte fag. I praksis handler det

kun om, hvad der virker i de konkrete tilfælde. Dermed bliver ens evner og viden bundet til den bestemte praksis og kan kun vanskeligt overføres til andre.”

Ifølge Klaus Nielsen er spørgsmålet om transfer ikke så meget et spørgsmål om, hvorvidt det, man lærer, er af almen eller mere specifik karakter. Den opdeling kan man i princippet slet ikke lave i forhold til læring i skolen og i praksis, for, som han siger: ”Skolen er selv en praksis, hvor man gør tingene på en bestemt og specifik måde. Der findes ikke en generel og almen viden, der kan fungere som de studerendes dåseåbner, når de skal i gang med allehånde praktiske problemer i arbejdslivet.” Specialiseringens problem drejer sig i højere grad om, at der er for faste grænser mellem de institutioner, der skal overføres viden imellem, forklarer Klaus Nielsen og fortsætter:

”Lærere på skolerne og medarbejdere i arbejdslivet fastholder klare institutionelle grænser. Det er alene den enkelte elevs ansvar at kombinere sin deltagelse i de forskellige kontekster – ikke institutionernes. Og det er et stort problem. Transferproblematikken kræver en grundig analyse af institutionsgrænser og institutionsidentiteter, samt at vi gør op med den stærke individualiserende tendens, som den traditionelle transferdiskussion tvinger os til at tænke i.”

Af Peder Holm-Pedersen
peho@dpu.dk

JENS RASMUSSEN

Professor ved Center for Grundskoleforskning, DPU. Forsker i komparativ uddannelsespolitik, læreruddannelsesreformer samt undervisning og læring.

www.dpu.dk/om/jera

KLAUS NIELSEN

Professor ved Psykologisk Institut, Aarhus Universitet. Forsker i indlæring og pædagogisk psykologi med særligt fokus på læring i praksis og mesterlære.

<http://person.au.dk/da/klausn@psy>